

Інноваційні підходи до музично-інструментальної підготовки студентів мистецьких закладів у класі гри на бандурі

У статті висвітлені інноваційні підходи щодо музично-інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у класі гри на бандурі вищих педагогічних закладів. Проаналізовано нові тенденції розвитку бандурного мистецтва, пов'язані із загальними новаціями музичного мистецтва, які мають спільні тенденції: ускладнення композиторської мови та її компонентів (інтонаційності, гармонії, фактури тощо); переосмислення виконавської практики бандуриста (поряд із використанням інструмента у традиційних формах виконання, бандура сьогодні використовується в поєднанні з різноманітними музичними інструментами); появою регіональних ознак бандурного виконавства.

Автор акцентує на різноманітності вимог до змісту, засобів, методів та форм навчання в класі гри на бандурі, які втілюють у собі широкий спектр умінь перекладу музичного матеріалу (стилізація, обробка народної пісні та сучасної музики, трансформація, аранжування тощо). У змісті та методичному забезпеченні навчально-творчого процесу вищого педагогічного закладу створюються найкращі умови для музично-інструментальної підготовки, розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У статті наголошено, що застосування інноваційних форм, методів і прийомів сприяє формуванню світоглядних позицій, пізнавального інтересу, професійних умінь, досвіду самостійно-пошукової та практичної музично-творчої діяльності майбутнього виконавця, виховує патріотичні почуття майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: інноваційні підходи, вчитель музичного мистецтва, музикування на бандурі, музично-інструментальна підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку освіти розширюються рамки вимог до спектра професійних умінь учителів мистецьких дисциплін. Дані реалії знайшли свій відгук у відкритті нових спеціальностей та спеціалізацій у мистецьких навчальних закладах, а також у пошуку нових підходів до викладання. У практичній роботі вчителя музичного мистецтва вагоме місце посідає інноваційно-творчий підхід до професійної діяльності та театралізація навчально-виховних заходів, спрямована на розвиток особистості школярів, їх таланту та здібностей. Специфіка такої діяльності вимагає від вчителя музичного мистецтва креативних, режисерських і багатьох додаткових професійних умінь: підбирати на слух, пристосовувати музичну фактуру до власних виконавських можливостей, перекладати, стилізувати та робити обробки музичного матеріалу, володіти навичками імпровізації та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять сучасні концепції філософії освіти (В.Андрущенко, В.Загвязинський, І.Зязюн, В.Кремень та ін.); загальнопедагогічні та психологічні підходи до професійної підготовки вчителя (Г. Балл, Р. Гуревич, І.Зязюн, Н.Ничкало, В.Семиченко, С.Сисоева, М.Сметанський, В.Шахов та ін.); сучасна теорія музично-педагогічної освіти (Б.Брилін, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова та ін.); теоретичні розробки основ загальної музичної освіти та виховання (О.Апраксина, Л.Арчажнікова, Д.Кабалевський та ін.).

Питання музичного виконавства як виду художньо-творчої діяльності, гри оркестру українських народних інструментів, ансамблів бандуристів, шумових оркестрів, народно-інструментальних ансамблів, особливостей музичних інструментів українського народу висвітлюється у працях із мистецтвознавства (В.Белікової, С.Бонді, Н.Голубовської, П.Іванова, В.Комаренко, В.Лебедева, В.Рябініна, Г.Хоткевича та ін.).

Бандурному мистецтву присвятили свої праці такі педагоги та вчені, як С.Баштан, В.Кабачок, В.Уманець, а також сучасні науковці та практики Н.Борсукова, М.Давидов, Л.Дедюх, І.Дмитрук, В.Дутчак, О.Дубас, О.Ваврик, Л.Вороніна, І.Мокрогуз, І.Панасюк.

Формулювання цілей статті... Метою статті є висвітлення інноваційних підходів до музично-інструментальної підготовки студентів (майбутніх учителів музичного мистецтва) у класі гри на бандурі.

Виклад основного матеріалу... Поняття «підхід» використовується в різних контекстах: «творчий підхід до учбового процесу», «індивідуальний підхід»; «професійний підхід» тощо. Розмаїття визначень, а також їх зіставлення вказують на те, що не існує однозначного тлумачення даного поняття в науковій та навчально-методичній літературі. В. Маткін розглядає «підхід» із педагогічної точки зору як особливу

форму пізнавальної і практичної діяльності людини, яка може розумітися як аналіз педагогічних явищ під певним кутом зору, стратегія дослідження освітнього процесу, як базова ціннісна орієнтація, що визначає позицію педагога [1].

Поняття «підхід у навчанні» І. Зимня розглядає, по-перше, як світоглядну категорію, в якій відбиваються соціальні установки суб'єктів учення як носіїв суспільної свідомості; по-друге, як глобальну і системну організацію і самоорганізацію освітнього процесу, що включає всі його компоненти і самих суб'єктів педагогічної взаємодії: викладача і студента. Підхід як категорія включає поняття «стратегія навчання» і визначає методи, форми, прийоми [2].

Отже, «підхід» у педагогіці – це і світоглядні позиції, і певні теоретичні настанови, й освітня стратегія. Підґрунтям для пошуку і втілення нових підходів у музично-інструментальній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва в класі бандури послужили інноваційні процеси, що відбуваються в музично-інструментальному мистецтві на зламі ХХ–ХХІ століть, які відкрили нові можливості для музично-педагогічної практики в системі мистецької освіти. Аналіз художньо-культурних процесів, що відбуваються в цей період у європейській художній традиції, свідчить про наявність радикальної новаторської тенденції.

Сьогодні інноваційність музичної мови складають такі різноманітні явища виконавського мистецтва, як виконавська форма, інтонування, звуковедення, артикуляція, динаміка, темп та ритмічна виразність. Інноваційні процеси, що відбуваються в музично-інструментальному мистецтві, не могли не відбутися і в бандурному виконавстві. Якісно нові тенденції в розвитку бандурного мистецтва пов'язані із загальними новаціями музичного мистецтва і мають спільні тенденції – це, насамперед, ускладнення композиторської мови та її компонентів (інтонаційності, гармонії, фактури тощо); пов'язані з переосмисленням виконавської практики бандуриста (поряд із використанням інструмента у традиційних формах виконання, бандура сьогодні використовується в поєднанні з різноманітними музичними інструментами); з народженням регіональних ознак бандурного виконавства (за рахунок комплементарної цілісності композитор-виконавець) [4, с. 215].

Особливий інтерес сучасних композиторів до бандурного мистецтва викликаний темброво-колеристичною якістю інструмента. Використання тембральних барв бандури відкриває великі можливості у втіленні художніх задумів композиторів. Також характерним є звернення до різних жанрів та форм, що породжує велике розмаїття різностильових творів.

Сьогодні автентичне народне кобзарство втратило перспективу розвитку. Натомість воно залишається надійним підґрунтям упровадження нових форм бандурного мистецтва: виконавство презентує світові нові імена бандуристів-віртуозів (Р.Гриньків, Г.Матвіїв, Я.Джусь, О.Савіцька та ін.), створюються оригінальні бандурні ансамблі, традиційний репертуар поповнюють художньо значні авторські твори, поширюється і вдосконалюється професійна бандурна освіта в середніх і вищих навчальних закладах. За цих умов природним є зростаючий інтерес до історії кобзарства, до оцінки і переоцінки багатьох його явищ і фактів.

Сучасна українська педагогічна думка все рішучіше схиляється на користь відновлення спадкоємності в художньо-естетичному вихованні підростаючого покоління та молоді. У музикуванні на бандурі виконавець органічно поєднує і пошану до рідної мови, і художньо-естетичне тлумачення та розуміння народної пісні, і висловлює патріотичні почуття, пов'язані з героїчною історією свого народу, залучається до скарбниці світової музичної культури, набуває професійних умінь. Сучасні реалії бандурного мистецтва дозволяють ознайомитися в процесі музикування з музикою різних стильових напрямків (класикою, духовною музикою, джазом та ін.) [3].

У центрі уваги навчально-педагогічної роботи в класі бандури поставлена проблема, пов'язана з такими чинниками, як – от:

- розвиток традицій, культури, художньої творчості, збереження історико-культурної спадщини бандурного мистецтва;
- формування пізнавального інтересу;
- використання інноваційних підходів з орієнтацією на студентів із різною довузівською підготовкою;
- розробка ефективних інноваційних форм, методів, прийомів навчання гри на бандурі та створення умов для успішного розвитку інтелектуальних і художньо-творчих запитів майбутніх учителів музичного мистецтва;
- організація навчальної діяльності в класі бандури відповідно до спеціалізації студентів «вчитель музичного мистецтва».

Сучасні можливості бандури, пов'язані з удосконаленням інструмента, відкривають перед студентами-музикантами великі можливості щодо опанування сучасним різностильовим та різножанровим репертуаром, а також різними формами ансамблевої гри із залученням класичних загальновідомих та різноманітних сучасних електронних та ударних інструментів. Організація музично-

інструментальної підготовки студентів-музикантів у класі гри на бандурі здійснюється на основі традиційних методів та впровадження інноваційних підходів із урахуванням особливостей спеціалізації, яку студент отримує впродовж навчання.

Зміст професійної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва та організаторів масових музично-виховних заходів пов'язаний із підготовкою та проведенням концертів, тематичних вечорів, театралізованих свят, постановкою дитячих музичних спектаклів, дитячих опер та ін. Своєрідність виконавсько-організаторської роботи полягає в її багатоаспектності та різноплановості музичної діяльності (сольне виконання, ансамблеве, в складі оркестру, акомпанемент, музична ілюстрація), що вимагає високого рівня професійної компетенції, музично-виконавської майстерності, художньо-творчої активності. Специфіка професійної діяльності вимагає від майбутніх учителів музичного мистецтва оволодіти додатковими вміннями та навичками в процесі музично-інструментальної підготовки в класі гри на бандурі:

- адаптувати, аранжувати або модифікувати народні та авторські музичні композиції;
- створювати нові теми, образи та образні ряди;
- удосконалювати техніку, манеру і способи виконання, індивідуальну майстерність;
- застосовувати традиційні та авторські форми і методи перекладу, обробки та стилізування.

Різноманітність вимог до змісту, засобів, методів та організаційних форм навчання в класі гри на бандурі втілює в собі принцип варіативності. Він спрямовується на всебічний і гармонійний розвиток майбутнього вчителя, тобто, у змісті та методичному забезпеченні створюються найкращі умови для музично-інструментальної підготовки, розвитку творчого потенціалу й можливостей повної самореалізації. Основна роль принципу проявляється в розвитку пізнавальних можливостей студентів, урахуванні особливостей музичної освіти та обраної спеціалізації. Особливого значення він набуває в зв'язку з різним рівнем довузівської музично-інструментальної підготовки студентів (педагогічні коледжі, дитячі музичні школи, музичні училища) та їх обізнаністю із питаннями теорії та практики інструментального виконавства.

Навчальний процес неможливий без орієнтації педагога на активну позицію студентів. Узагальнено це виявляється в принципі мотиваційного забезпечення навчального процесу. Як стверджують науковці з різних галузей знань (психології, педагогіки, музичної методики), одним із головних мотивів навчання є пізнавальний інтерес. Пізнавальний інтерес – це особлива вибіркова спрямованість особистості на процес пізнання; її вибіркового характеру, виражений у тій чи іншій предметній галузі знань. У цю галузь людина прагне проникнути, щоб вивчити, заволодіти її цінностями [1, с. 9].

Особливої значущості у формуванні пізнавального інтересу майбутнього вчителя музичного мистецтва і організатора музично-виховних заходів набуває вивчення історії виникнення, розвитку бандурного мистецтва та сучасного його втілення у соціокультурний простір. Із цією метою студенти залучаються до самостійної пошуково-дослідницької діяльності, процес якої спрямовується на здобуття цікавої інформації, відкриття досі незнайомих імен митців-бандуристів, знайомство з розвитком бандурного мистецтва в Хмельницькій області (Поділля) та ін. Висвітлення отриманої інформації втілювалося у формах музичних лекторіїв, круглих столів, інтерв'ю з цікавими людьми, дискусій, тематичних концертів та ін.

У навчальні та індивідуальні програми гри на бандурі включаються «музичні колекції», що дозволяє ознайомитися з певною кількістю інструментальних п'єс (народних пісень, обробок народних пісень, п'єс, написаних одним чи різними композиторами), об'єднаних загальною тематикою. Виконання «музичних колекцій» доповнюється усною бесідою, що нагадує театр одного актора. У даному випадку студент виступає в ролі сценариста, режисера, актора, музиканта-виконавця. У процесі підготовки «музичних колекцій» майбутні вчителі музичного мистецтва та організатори масових музично-виховних заходів практично опановують низку професійних умінь: вибір тематики «музичних колекцій», створення невеличкого сценарію виступу, підбір та вивчення музичних творів за обраною тематикою, їх сценічне втілення, де студент має можливість проявити артистичність та музично-виконавську майстерність.

Наступним напрямом інноваційного підходу до музично-інструментальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва та режисера в класі гри на бандурі є озброєння вміннями перекладу музичного матеріалу, стилізації та обробки народної пісні, що викликано специфікою бандури як народного інструмента та особливостями змісту майбутньої професії. У мистецтві феномен перекладу характеризується не лише зміною, але й оновленням оригіналу. Проте його концептуальною основою є збереження цілісності константних одиниць оригіналу в новій версії на іншому художньому рівні. Існує багато значень цього поняття, пов'язаних із відповідними сферами його функціонування, і які відображають багатогранність даної дефініції. І.Дмитрук, розглядаючи переклад як жанрово-видову категорію художньої творчості в бандурному мистецтві, під терміном «переклад» розуміє жанрову систему його різновидів, а також розглядає його як узагальнююче поняття, що включає низку самостійних

значень: перенесення, адаптація, переосмислене наслідування, імітація оригіналу, переклад-інтерпретація [5].

Основу репертуару бандуриста складає народна пісня, яка є одним з популярних жанрів музичного мистецтва. Для побутової пісенної культури сучасності показове оновлення, трансформація пісні, перевтілення в інші жанри. У результаті переосмислення народна пісня отримує нове бачення, набуває нового осучасненого змісту. Існує багато варіантів обробки народної пісні. Автентичний музичний матеріал змінюється за допомогою транспозиції, гармонізації, що є найпростішими варіантами обробки народної пісні. Дещо складнішими є аранжування і транскрипція.

У навчально-методичній практиці музично-інструментальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва найбільш необхідним і доступним є метод аранжування, який включає в себе гармонізацію (перегармонізацію) мелодії, внесення визначених змін у її ритмічний рисунок, створення багатого та розгорнутої музичної фактури, інструментовку. З метою формування умінь перекладу, стилізації та обробки музичного матеріалу було розроблено систему вправ та музично-творчих завдань. Ця творча робота може відбуватися як на уроках акомпанементу, так і в процесі самостійної роботи студента.

Знайомство з методами творчого опрацювання музичного матеріалу здійснювалося за принципом поступового ускладнення: знайомство із готовими зразками перекладу, обробка та стилізація української народної пісні; аналіз виражальних засобів та принципів їх застосування; індивідуальна теоретична підготовка із застосуванням практичних вправ щодо опанування різними методами опрацювання народної мелодії; самостійне опрацювання та створення різноманітних варіантів перекладу. Застосовувалися музично-творчі методи, методи співробітництва за типом «студент-викладач», «студент-студент», «група студентів», методи контролю і самоконтролю. Принцип варіативності, що проявлявся в різних формах творчих завдань, сприяв активізації творчого потенціалу студентів і збагаченню їх педагогічного досвіду.

Заключним етапом використання інноваційних підходів у музично-виконавській діяльності майбутніх вчителів музики є концертні виступи у різноманітних формах (тематичні концерти, музичні лекторії, лекції-концерти, відкриті уроки тощо).

Висновки... Отже, нові напрямки підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва потребують пошуку нових підходів у викладанні з орієнтацією на інноваційні підходи до музично-інструментальної підготовки студентів у класі бандури та різнорівневість довузівської підготовки студентів. Застосування інноваційних форм, методів і прийомів сприяє формуванню світоглядних позицій, пізнавального інтересу, професійних умінь, досвіду самостійно-пошукової та практичної музично-творчої діяльності майбутнього виконавця, виховує патріотичні почуття майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Список використаних джерел та літератури:

1. Акберова, А. Г. К вопросу о модернизации системы патриотического воспитания учащейся молодежи / А. Г. Акберова // Среднее профессиональное образование. – 2012. – №6. – С. 47–48.
2. Амонашвілі Ш. А. Психологічні основи педагогіки співробітництва [Текст] / Ш. А. Амонашвілі. – К. : Освіта, 1991. – 111 с.
3. Барсукова Н. С. Історія формування вітчизняного сольного виконавства на бандурі / Н. С. Барсукова. – К. : Музична Україна, 1993. – 97 с.
4. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа): підручн. для вищ. та серед. навч. закл. / М. А. Давидов. – Київ : НМАУ ім. І.П. Чайковського, 2005. – 418 с.
5. Дмитрук И. Переложения как жанрово-видовая категория художественного творчества в бандурном искусстве / И. Дмитрук // Науч. вестн. укр. ун-та. – М., 2006. – Т. 10. – С. 150–157 с.

Транслітерований список літератури:

1. Akberova, A. G. K voprosu o modernizacii sistemy' patrioticheskogo vospitaniya uchashhejsya molodezhi. Srednee professional'noe obrazovanie, 2012, Volume 6, pp. 47–48.
2. Amonashvili S. A. Psykholohichni osnovy pedahohiky spivrobitnytstva. [Tekst]. Kyiv, Osvita, 1991, 111 p.
3. Barsukova N. S. Istoriia formuvannia vitchyznianoho solnoho vykonavstva na banduri. Kyiv, Musychna Ukraina, 1993, 97 p.
4. Davydov M. A. Istoriia vykonavstva na narodnykh instrumentakh (Ukrainska akademichna shkola), pidruchnyk dlia vyshchych ta serednykh navchalnykh zakladiv. Kyiv, NMAU Im. I. P. Chaikovskoho, 2005, 418 p.
5. Dmitruk I. Perelozhenie kak zhanrovo-vidovaya kategoriya xudozhestvennogo tvorchestva v bandurnom iskustve. Nauch. vestn. ukr. un-ta. Moskva, 2006, Volume 10, pp. 150-157 p.

Аннотация

Иновационные подходы к музыкально-инструментальной подготовке студентов художественных заведений в классе игры на бандуре

Яківчук Г. В.

В статье освещены инновационные подходы к музыкально-инструментальной подготовке будущих учителей музыкального искусства в классе игры на бандуре высших педагогических заведений. Проанализовано новые тенденции развития бандурного искусства, которые связаны с общими новациями музыкального искусства, имеющих общие тенденции: осложнения композиторского языка и его компонентов (интонационности, гармонии, фактуры и т.д.); переосмысления исполнительской практики бандуриста (наряду с использованием инструмента в традиционных формах исполнения, бандура сегодня используется в сочетании с разнообразными музыкальными инструментами); появлением региональных признаков бандурного исполнительства.

Автор акцентирует внимание на разнообразии требований к содержанию, средств, методов и форм обучения в классе игры на бандуре, которые воплощают в себе широкий спектр умений перевода музыкального материала (стилизация, обработка народной песни и современной музыки, трансформация, аранжировка и т.д.). В содержании и методическом обеспечении учебно-творческого процесса высшего педагогического заведения создаются лучшие условия для музыкально-инструментальной подготовки, развития творческого потенциала будущего учителя музыкального искусства.

В статье отмечается, что применение инновационных форм, методов и приемов способствует формированию мировоззренческих позиций, познавательного интереса, профессиональных умений, опыта самостоятельно-поисковой и практической музыкально-творческой деятельности будущего исполнителя, воспитывает патриотические чувства будущего учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: *инновационные подходы, учитель музыкального искусства, музицирование на бандуре, музыкально-инструментальная подготовка.*

Summary

Innovative Approaches to the Musical-Instrumental Preparation of Students of Artistic Institutions in the Class of Bandore Playing

Yakivchuk H. V.

The article covers innovative approaches to the musical-instrumental preparation of the future teachers of music art in the class of bandore playing of higher pedagogical institutions. The new trends in the development of bandore art related to the general innovations of music art that have common trends have been studied: complexity of composer's language and its components (intonation, harmony, style, etc.); rethinking of performing practice of bandore-player (along with use of the instrument in traditional forms of performance, bandore today is used in combination with various musical instruments); the emergence of regional characteristics of bandura music.

The author focuses on the diversity of requirements to the content, means, methods and forms of teaching in the class of bandore playing, which embody a broad range of skills of translation of musical material (styling, adaptation of folk songs and modern music, transformation, arrangement and the like). In the content and methodical support of educational-creative process of the higher pedagogical institution the best conditions for musical-instrumental training, development of creative potential of the future teachers of music art are created.

The article accentuates that the use of innovative forms, methods and techniques contributes to the formation of worldview, cognitive interest, professional skills, experience, self-search and practical musical-creative activity of the future performer, brings up the patriotic feelings of the future teacher of music art.

Key Words: *innovative approaches, teacher of music art, playing the bandore, musical-instrumental training.*